

УДК 330.3:635.1/.8(477.74)

**АНАЛІЗ МІКРО - ТА МАКРОЕКОНОМІЧНИХ
УМОВ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ОВОЧІВНИЦТВА**

Г.П. Агамась, О.П. Петренко

Одеський державний аграрний університет

Ключові слова: *овочі, ринок, ціна, ефективність.*

Анотація. *Наводиться аналіз ефективності виробництва та реалізації овочів агропідприємствами Овідіопольського району Одеської області, що функціонують на*

даний час на ринкових засадах.

Вступ. Важливість науково економічного забезпечення ефективного розвитку овочевої галузі агропідприємств зумовлена рядом чинників, серед яких найбільш важливими виступають, з одного боку, соціальна значущість для життєдіяльності нації овочевої продукції, що подовжує людині життя та робить його повноцінним і високопродуктивним, а з другого боку – перспективи масштабних економічних здобутків овочівництва в ринкових умовах.

Овочі є традиційним продуктом в раціоні харчування населення нашої країни, а якщо врахувати високу питому вагу міського населення, то це гарантує велику ємність вітчизняного овочевого ринку. Сприятливим для економічного розвитку овочівництва слід вважати різноманітність його продукції, що споживається у свіжому вигляді, консервується, солиться, кваситься, а відходи при переробці можуть використовуватися на корм в тваринництві. Унікальність галузі полягає в тому, що вона одна із нечисленних рослинницьких, які в зимовий період можуть здійснювати виробництво економічно вигідної продукції.

Аналіз останніх досліджень. Економічна поведінка овочевої галузі, що функціонує на теперішній час на ринкових засадах, у значній мірі залежить від факторів мікро - та макроекономічного середовища. Радикальних змін зазнали організаційно-правові форми та соціально-економічний зміст основних виробників овочів. У зв'язку з викладеним, важливого значення набуває науково - прикладне дослідження формування і функціонування овочевої галузі за умов ринкових відносин.

Становленню та утворенню ринкових засад в сільському господарстві України сприяли теоретичні напрацювання та практичні рекомендації В.Я. Амбросова, В.Г. Андрійчука, П.І. Гайдуцького, О.В. Крисального, І.І. Лукінова, В.Я. Месель-Веселяка, П.П. Руснака, П.Т. Саблука, В.В. Юрчишина та інших. Разом з тим, вони не можуть претендувати на завершеність вирішення агро економічних проблем, особливо тих, що стосуються ефективності виробництва і реалізації овочевої продукції в умовах ринкових відносин. Все це зумовило вибір і актуальність теми даної статті та наукове й практичне значення проведеного дослідження.

Метою дослідження є комплексний аналіз існуючих умов розвитку овочевої галузі в агропідприємствах Овідіопольського району Одеської області та надання практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності виробництва та реалізації овочевої продукції.

Результати досліджень. Для ефективного функціонування овочевого господарства в макроекономічному середовищі важливими є загальні умови розвитку. Сукупність природно - кліматичних, економічних, демографічних та інших чинників формує середовище внутрішнього та зовнішнього ринків овочевої продукції. Вони доповнюються станом розвитку дорожньої інфраструктури і транспортної мережі, сприяючи руху овочів та продукції його промислової переробки до споживачів, слугуючи соціальною та економічною базою ефективного функціонування овочевої галузі.

Загальновідомо, що основу сільськогосподарського виробництва України, а відтак і виробництво овочів, складають різні за організаційно-правовими формами первинні підприємницькі одиниці. У процесі агропідприємницької діяльності функціонують як юридичні господарюючі суб'єкти, так і громадяни, які, здійснюючи аграрне виробництво, не є юридичними особами. Правову базу всіх

учасників ринку овочів формують Закони України [1; 2; 3; 4; 5 та інші], а наукову – відповідні прикладні дослідження науковців [6; 7; 8; 9; 10 та інші].

В Овідіопольському районі Одеської області функціонує 17 високотоварних сільськогосподарських підприємств. Всі вони діють у відповідності до Законів України з метою одержання прибутку.

Організаційно-економічна характеристика сільськогосподарських підприємств Овідіопольського району передбачає виявлення масштабів їх виробничої та комерційної діяльності за допомогою системи показників, де важливе місце займає ресурсний потенціал. Його основні параметри наведемо в таблиці 1.

Таблиця 1. Основні показники виробничого потенціалу аграрних підприємств Овідіопольського району Одеської області

Показники	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2007 р. до 2005 р., %
Загальна земельна площа, га	56261,0	55432,0	54827,0	97,45
в т.ч. сільськогосподарські угіддя	29819,38	28267,8	29489,0	98,89
з них: - рілля	27832,45	26782,7	227704,6	99,54
- сади	2027,55	2015,37	2010,0	99,13
Середньорічна чисельність працівників, чол.	4915	4800	4021	80,26
з них: зайнятих у сільськогосподарському виробництві	1913	1125	1084	56,66
Вартість основних засобів, млн. грн.	166,1	166,0	165,9	99,88
в т.ч. сільськогосподарського призначення	43,2	44,1	43,8	101,39

Аналіз показників таблиці 1 свідчить про наявність відповідного ресурсного потенціалу, складові якого, на жаль, мають тенденцію до зменшення за період дослідження (2005 – 2007 рр.).

Овідіопольський район - один із найбільших районів Одеської області, площа його території становить 829,49 кв. км. Станом на кінець 2007 року сільськогосподарські угіддя району займали 29489,2 га. Агропідприємства району мають можливість вирощувати продукцію всіх основних сільськогосподарських культур. У таблиці 2 визначимо місце Овідіопольського району в овочівництві Одеської області.

Питома вага посівних площ району в площах під овочевими по Одеській області, збільшилась в 1,65 разів. В абсолютному значенні овочевий клин Овідіопольського району у 2007 році склав 1,8 тис. га.

Урожайність овочевих на протязі аналізованого періоду в агропідприємствах Овідіопольського району найвищою була в 2005 році, коли досягла 149,3 ц з 1 га. В наступні роки показник урожайності овочевих по району погіршився і за даними 2007 року становив 87,15 ц з 1 га.

Аналогічна ситуація простежується за показником валового збору, найвище значення якого зафіксовано в 2006 році – 16,4 тис. тонн по району. І в цьому випадку його питома вага у валовому зборі Одеської області становить 16 %. Загалом валовий збір овочевих культур в господарствах Овідіопольського району за період дослідження знизився на 3,1 % .

Важливим показником розвитку овочівництва в країні і її регіонах є виробництво овочевих культур з розрахунку на одну особу. За даними по Овідіо-

польському району цей показник приблизно рівний до значення відповідного показника по Одеській області. Аналіз свідчить, що виробництво овочевих культур з розрахунку на одну особу по Одеській області за період з 2005 р. до 2007 р. має тенденцію до зменшення. Так, якщо у 2007 році з розрахунку на одну особу в області було вироблено 182,6 кг на людину, то в Овідіопольському районі даний показник складав 184,2 кг на одну особу. Ці значення були значно вищими по району, ніж по Одеській області в цілому протягом всіх років звітної періоду.

Таблиця 2. Місце Овідіопольського району в овочівництві Одеської області

Показники	2005 р.	2006 р.	2007р.	2007 р. до 2005 р., %
Посівні площі під овочевими, тис. га				
Одеська область	12,64	12,2	11,8	93,3
Овідіопольський район	1,10	1,12	1,82	165,0
Питома вага Овідіопольського району, %	8,78	9,18	15,4	X
Урожайність з 1 га, ц				
Одеська область	69,7	75,7	69,9	100,2
Овідіопольський район	149,3	144,5	87,15	58,3
Овідіопольський район до Одеської області, %	214,2	190,4	124,7	X
Валовий збір, тис. тонн				
Одеська область	102,5	103,0	104,2	101,6
Овідіопольський район	16,4	16,2	15,9	96,9
Питома вага Овідіопольського району, %	16,0	15,7	15,2	X
Виробництво овочевих культур з розрахунку на одну особу, кг				
Одеська область	186,3	179,2	182,6	98,0
Овідіопольський район	183,5	187,8	184,2	100,3
Овідіопольський район до Одеської області, %	98,49	104,79	100,87	X
Реалізація овочевих культур, тис. тонн				
Одеська область	112,0	107,5	109,3	97,6
Овідіопольський район	8,4	8,0	12,6	150,0
Питома вага Овідіопольського району, %	7,5	7,4	11,5	X

Овідіопольський район займає важливе місце серед районів Одеської області по реалізації овочевих. Частки його тут становлять від 7,5 до 11,5 % протягом трьох останніх років. При цьому обсяги реалізації овочевих культур в районі характеризуються коливанням. Обсяги реалізації овочевих збільшилися протягом 2005-2007 років на 4,2 тис. тонн. Причиною тут є зменшення переробки овочевих підприємствами району. Збільшуючи реалізацію овочів, агропідприємства мають можливість розраховуватися за банківські кредити, отримані раніше, продовжувати польові роботи, видавати зарплату та здійснювати проведення інших необхідних розрахунків.

Із групи овочевих культур найбільшу перевагу господарства Овідіопольського району надають вирощуванню помідорів, капусти, цибулі ріпчастої та огірків. Так, посівні площі під помідори збільшилися з 2005 по 2007 рік в 2,4 рази і становлять 924,72 га на кінець звітної періоду (табл. 3).

Таблиця 3. Структурні зміни у овочівництві Овідіопольського району Одеської області

Культури	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2007 р. до 2005 р.,%
Посівні площі, га				
-капуста	103,0	104,9	256,3	248,9
-помідори	392,7	400,0	924,72	235,5
-морква столова	64,3	65,5	62,7	97,5
-огірки	98,4	100,2	136,8	139,0
- буряки столові	61,4	62,5	64	104,3
- цибуля ріпчаста	186,1	189,6	187,2	100,6
-кабачки	50,7	51,6	52,1	102,8
-баклажани	15,6	15,9	15,3	98,1
-перець солодкий і гіркий	40,3	41,0	40,7	101,1
-часник	51,6	52,6	50,08	97,0
-інші овочі	39,0	39,7	39,5	101,3
Урожайність з 1 га, ц				
-капуста	179,3	136,1	118,1	65,9
-помідори	196,2	198,9	83,2	42,4
-морква столова	99,2	87,9	58,6	59,0
-огірки	94,7	97,0	66,8	70,5
- буряки столові	82,8	93,0	70,7	85,4
- цибуля ріпчаста	147,8	140,7	106,2	71,8
-кабачки	169,2	159,4	123,1	72,7
-баклажани	96,1	91,2	70,7	73,6
-перець солодкий і гіркий	127,4	110,3	80,0	62,8
-часник	23,0	25,3	20,3	88,5
-інші овочі	118,4	119,4	73,2	61,8
Валовий збір, ц				
-капуста	18463,2	14271,8	30271,6	164,0
-помідори	77043,0	79559,6	76969,1	99,9
-морква столова	6381,1	5758,6	3673,6	57,6
-огірки	9322,1	9724,8	9138,9	98,0
- буряки столові	5082,8	5816,1	4523,5	89,0
- цибуля ріпчаста	27511,3	26681,0	19876,0	72,2
-кабачки	8573,0	8226,4	6411,9	74,8
-баклажани	1497,8	1448,9	1081,4	72,2
-перець солодкий і гіркий	5129,0	4526,2	3255,2	63,5
-часник	1185,2	1331,3	1016,9	85,8
-інші овочі	4612,7	4741,6	2889,8	62,6

Вивчення показників економічної ефективності овочевої галузі у Овідіопольському районі вказує на збільшення витрат живої праці на виробництво 1 ц овочів. Якщо у 2005 році на виробництво одного центнера овочів було витрачено 5,1 люд.-год., то у 2007 році - вже 5,5. Спостерігається зростання собівартості одного центнера на 35,7 %. В такій ситуації закономірним є підвищення рівня

рентабельності (відношення прибутку до собівартості у відсотковому виразі), який в 2005 році становив 11,8 %, а в 2007 році – вже 28,4 %, що можна обґрунтувати підвищенням цін і зменшенням пропозиції товару на ринку.

В Овідіопольському районі значними є коливання урожайності. Дані таблиці 3 є свідченням того, що в 2007 році відбулося зниження рівня урожайності за всіма групами овочевих культур, враховуючи несприятливі погодні умови у 2007 році та порушення технології виробництва (площі під овочеві за три роки вирости, але витрати на виробництво овочевих, які впливають на урожайність та якість продукції, не були збільшені). Як наслідок, розмір валового збору більшості овочевих культур, крім капусти, зменшується.

Таблиця 4. *Економічна ефективність овочевої галузі у Овідіопольському районі Одеської області*

Показники	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2007 р. до 2005 р., %
Вироблено овочів на 1 га ріллі, ц	149,38	144,5	87,15	58,34
Затрати праці на 1ц овочів, люд.-год.	5,1	5,3	5,5	107,84
Собівартість 1ц реалізованої продукції, грн.	34,34	30,73	46,6	135,70
Рівень товарності, %	50,7	49,1	79,23	156,27
Отримано прибутку, грн.				
- з 1 га овочевих	308,25	195,01	913,96	296,50
- на 1ц овочів (по валовому збору)	2,06	1,35	10,49	509,22
- на 1ц овочів (по реалізації)	4,07	2,75	13,23	325,06
Рівень рентабельності, %	11,88	8,93	29,08	x

Висновки. Природно – кліматичні умови агропідприємств Овідіопольського району Одеської області та їх ресурсний потенціал загалом сприятливі для вирощування овочів у районі. Тому всі великотоварні сільськогосподарські підприємства району займаються вирощуванням овочів та нарощують площі під овочеві культури. Існуючі показники ефективності овочевої галузі району свідчать про екстенсивний її розвиток, саме, за останні три роки (2005 – 2007 рр.) валові збори овочевих культур підвищуються лише за рахунок збільшення площ посіву. Нарощування пропозиції на овочевому ринку в сучасних умовах доцільно здійснювати за рахунок інтенсивного ведення галузі. Саме такий підхід забезпечує агропідприємствам підвищення урожайності овочевих культур, зниження виробничої собівартості та трудомісткості продукції, зростання показників прибутковості та рентабельності.

Література

1. Закон України “Про сільськогосподарську кооперацію” // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 39. – Ст. 261. – (Бібліотека офіційних видань).
2. Закон України “Про інноваційну діяльність” // “Урядовий кур’єр”. – 07.08.2002.
3. Закон України “Про іпотеку” // “Урядовий кур’єр”. – 01.10.2003.
4. Закон України “Про оренду землі” // “Урядовий кур’єр”. – 05.11.2003.
5. Закон України “Про підприємства в Україні” // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 24. – Ст. 272. - (Бібліотека офіційних видань).
6. Гайдуцький П.І. Аграрна реформа в Україні / Гайдуцький П.І., Саблук П.Т., Лупенко Ю.О. та ін. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 424 с.
7. Гаркавенко С.С. Маркетинг: [підручник для ВУЗів] / Гаркавенко С.С. - К.: Лібра, 1998. - С. 26-27

8. Герасимчук В.Г. Маркетинг. Теорія і практика [навчальний посібник] / Герасимчук В.Г. - К.: Вища школа, 1994 р. - С. 6

9. Гоголюя О.П. Маркетинг у сферах послуг [навчальний посібник] / Гоголюя О.П. - К.:УНУ, 2004. - С. 223

10.Зубець М.В. Інноваційно – випереджувальна модель якісно нового розвитку агропромислового виробництва / Зубець М.В., Саблук П.Т., Тиванчук С.О. // Економіка АПК. - 2008. - № 12. – С. 3 – 9

Атамась Г.П., Петренко О.П. **Анализ микро - и макроэкономических условий развития отрасли овощеводства**

Аннотация. Рассматривается анализ эффективности производства и реализации овощей агропредприятиями Овидиопольского района Одесской области, которые функционируют в условиях рынка.

Ключевые слова: овощи, рынок, цена, эффективность.

Atamas G.P. Petrenko O.P. **Analysis of micro - and macroeconomic terms of vegetable-growing industry development**

Summary. The analysis of vegetables production and realization efficiency of the Odessa region`s Ovidiopol`s district`s agrarian enterprises functioning at the market conditions have been considered.

Keywords: vegetables, market, price, efficiency.